

SJEĆANJA NA IZGRADNJU PRUGE ŠAMAC - SARAJEVO

Bliži se kraj školske 1947-48 godine. Učenica sam srednje medicinske škole u Zagrebu, koja prima samo djevojke, a nosi naziv "Škola za medicinske setre".

Jedan je od mnogih omladinskih sastanaka. Rukovodstvo omladine govori nam o gradnji pruge Šamac-Sarajevo, gradi se naveliko, sada je u smjeni omladina koja ne ide u školu. Kraj ~~gimnazije~~ školske godine omogućuje i nama, srednjoškolcima da se javljamo u brigade. I javljamo se. Većina. Koji se ne javljaju, obrazlažu zašto ne mogući na prugu? Ne mora se ići, samo tko hoće. Prisutna direktorica naše škole napomiňje da učenice koje budu imale popravni, ili budu ponavljalje razred-ne mogući na prugu. Dajemo obećanje da ćemo se truditi, učiti.

Javljam se najmlađe kolegice, koje idu redovno u školu, javljam se mi, koje smo zaostale četiri ratne godine. Javlja se i naša najstarija kolegica, koja je razvedena, i ima malu djevojčicu, naša Saherica. (škola je primala učenice razne dobi i porodičnih prilika)

Kraj školske godine. Odlazimo kućama, s tim da se vratimo, mi koje ne živimo u Zagrebu, u internat. Počinju pripreme za odlazak u brigade. Zborovi omladinaca. Raspored po brigadama. Mi iz medicinske škole smo u ekipi za cijepljenje protiv tifusa. Radimo u bolnici za zarazne bolesti. Cijepimo, cijepimo. Upezoravamo omladince: ako ne dobiju temperaturu, ako im ruka ne oteče, ne zacrveni, cijepljenje nije uspjelo. Treba pomoviti. I mi smo cijepljene. Kunjamo, ruke boli, prolazi. Zborovi brigada. Nas su rasporedili po brigadama, da budemo saniteti. Nas dvije bićemo zajedno. Drago mi je da sam s kolegicom Dragicom Kezele, starija je i ozbiljnija od mene. U našoj brigadi ima omladine iz svih srednjih škola Zagreba, ali preovladavaju makedonci koji su u srenjoj tehničkoj školi. Internat im je Hotel Dubrovnik, na Trgu Republike.

Mi saniteti dobivamo sanitetske torbice. ~~da~~ sadašnje vojničke, na njima crveni krst. U njima najnužnije za hitnu pomoć. ~~da~~ Kad stignemo imaćemo više materijala, a težište je na sredstvima za dezinfekciju vode, nužnika, kao i za dezinfekciju, o svemu smo podrobne upoznate.

Sad su zborovi samo naše brigade. Imamo svoje rukovodstvo. Komandant brigade nam je makedonac, Đordi, dak srenje tehničke škole. Njegov zamjenik se zove Saša, čini mi se da nije išao u školu, omladinski aktivist. Raspoređeni smo po četama. Sjećam se da sam bila treća četa, a brigada mi je bila ili deveta ili devetnaesta Zagrebačka, zaboravila sam.

Zdjne pripreme za polazak. Kad stignemo na stanicu, imamo strogo određeno zborni mjesto. Odlazi cijela smjena, more omladinaca. Čini mi se da sam bila druga smjena, ali??? Dok se radi o brojci ne znam.

Zadnje pripreme. Rečeno nam je da ne nosimo mnogo stvari, samo najnužnije. Kad se smjestimo po naseljima, dobijemo uniforme.

Kako nisam brigadni sanitet, nego u četi, radiću kao i ostali omladinci. Za rad nosim šorc koji mi je sestra sašila, neodeđene je boje, prljavo-smeđ. Lagana majica, triko, ako to nije bila šivena košulja, ne sjećam se, kpju sam dobila od, kako smo mi rekli "UNRE". Dakle, pomoći od saveznika. I crvene lagane, polovne više sandale nego cipele su istog porijekla. Sve udobno, lagano. Malo rublja. Svakako i džemper, koji sam sama plela, od domaće vune. Četka za zube, s unrinim praškom za pranje zuba. Drveni češalj. Nešto ručnika. Gotovo.

Dobila sam, ~~da~~ brigadirka, i sivu, vunenu suknju, iato od unre. Bila je vrlo nespretno sašivena, pa je nisam nosila, s tim da mi je sestra, kad se vratim, prepravi. Eako je i bilo.

Čini mi se da smo po tu robu išli u gimnaziju u Križanića ulicu. Neke omladinke su ustručavale ići, a ja nisam mogla, slabo sam bila obučena.

"a stanici sve vri. Oti se pjesma, zastave, transparenti, uzviki-vanja. Mislim da smo već znali pjesmu "Šamac Sarajevo" i da smo je već pjevali naveliko.

Idem na određeno zborni mjesto moje brigade. Prozivka. Ulazimo u vagone, teretne, zatvorene, kako mi kažemo, krvske vagone. Smještamo stvari po podu, izvirujemo, mernjamo se, pozdravljamo. U mojoj blizini počinje neka rasprva. Prilazim. Brigadiri raspravljavaju s malim dečjem, moguće je imao 12 godina, ne više. Dijete. Heće da ide s nama. Ubjeduju ga da se mora javiti komandiru dantu brigade ili slično. Ni čuti! Boji se da će ga izbaciti iz vagona. Dovode našeg komandanta brigade. Ubjeduje ga da ne ide, mali je. Ma kakvi. Plače, moli, kumi. Komandant odlazi s njim, nekud. Vraćaju se skupa. Ostaje, ide s nama. Tako smo dobiti li svoje male miljenče.

Krećemo, vozimo se, prelazimo iz zatvorenih vagona u otvorene, zadovoljni, divno nam je, često stajemo, čekamo ponegdje kraće, ponegdje i dulje. Upoznajemo se. S nama sanitetima zbijaju duhevite šale. Maxx Navračam nam komandir naše čete, i zamjenik. Smrkava se. Stižemo u Slavonski Brod. Izlazimo na stanicu. Stajacemo dulje. Idem da potražim svoje kolegoce po drugim brigadama. "Izlazim". Cavrljamo. Maxx Nailazimo. Mjesta gdje kupili sladeled. Kolegice me zovu da idem, da si kupimo. Ja im kažem "Sjećate se šta nam je doktor Maxx zaraznih bolesti rekao na predavanjima, ne sladeled, ne prijesno voće i povrće bez klerisanja? Maxx ne vedu ako nije iz vodoveda, ake nije klerisana. To je rečeno svim brigadirima na zborovima. Nisu me slušale.

Vozimo se, stajemo, dobivamo suvu hranu, kruh i marmeladu, Maxx konzerve, vjerejatne "Unrine" paštete ili slično. Zname da idemo u selo Perječane, kod Visokog. Tu je naša dionica.

Stigli smo. Naše barake Maxx su odmah kraj pruge, mislim stare, uskotračne pruge, kojom smo i došli. Penjemo se, uz mali brežuljčić Zbor. Čitaju nam raspored, po barakama, šatorima. Nešim stvari u baraku, biram mjesto za spavanje. Izlazim, i tražim ambulantu. U baraci s šatorom brigade je. Sto, stolica, jednostavni, polica, isto tako. U njej pere dane nešto neophodnog sanitetskog materijala, pinceta, makazice, topomjer, mali, od "Unre", kako smo govorili, a tko zna je li?

Zbor, idemo Maxx na kazan". Toplo je to prija. Već nam dijele naši kuvari, postarija žena, i mladić-brigadir koji se javio u kuvaru. Porciju, kao vojničku, ako i nije vojnička, Maxx kašiku, zadržavamo i peremo sami.

Problem je voda. Moramo je nositi s maleg izvera u blizini, ali teče tanak mlaz, pravi malu udolinu, pogdje se spušta voda, pam-moraš dugo čekati dok se nakupi, pa polako, lenčićem, nakupiš punu kanetu. Imame vodonoš. Vodu klorišemo, čini mi se tabletama, ali zaboravila sam. Samo znam da je sve što smo imali u ambulanti bilo na engleskom jeziku, "Unrine". Nas dvije smo debile upute za upotrebu, a kao da smo i imale nešto: aspirini ili slične, sulfonamide koji su se davali kad netko ima upalu, nije bilo antibiotika, hidrogen u boćici, jed, nešto za blege, biće Burov tablete, Maxx vitamske tablete, Maxx hiper mangan, Maxx vitamske tablete, Maxx vitamske tablete, Maxx vitamske tablete, i dosta "Diditi" praška, lijepo pakovanog u manje, spretne sive kutijice, pokrnes poklopac, sipa diditi kroz rupice, prašimo se svi preventivno, u određenim razmacima, da ih budujemo ussi. Maxx

U barakama s jedne i druge strane daske, po sredini prolaz, ukrašene gredama koje drže, čini mi se, i krov, i daske Maxx na kojima spavamo (esto to vidime i sada, kad prikazuju logore) Na daskama je slama.

Kante vode Maxx su na jednom mjestu, zbog klorisanja.

WC-i su poljski. Niže su od baraka, prema radilištu, dakle prema staroj uskotračnoj pruzi. WC-u daske s otvorima "čučavci". Mi saniteti ne žalime klorni kreč, spamo sami, a ne dežurni koji čiste. Maxx Ako stignemo čistimo same, sebi najviše vjerujemo. Muški i ženski WC-i male odmaknuti.

Iza baraka jedana travnata ,povelika površina.Služi nam za sve.Tu je kuhinja,tu dolazimo na kazan,sjedamo pe travi,jedemo.Tu u rano jutro,na zvuk trube,izlijećemo na fiskulturu.Ježimo se,jutra su svježa,mi u bijeloj majici,ili je to bila šivena košulja,u crnim gaćicama ed gleta.Fizičko je obavezno,osim za bolesne.

Tu su nam i logorske vatrex, velike, vesele logorske vatre.~~xxx~~
Gore kad se nešto slavi ili veseli, kad ga brigadni ~~xxx~~, takozvane,
usmene novine. Vatra plamsa, mi sjedimo ekolo, sve dok nam netko ne
prečita, li ne izgovori vijesti, vrlo lako i svjetske, pa prugaške, s
rezultatima brigada, moguće imenima udarnika, proglašavanjem naših
udarnika, ~~xxx~~ razgovorima o svakodnevnim problemima na radili-
štu i naselju, čiranju naših rezultata, u kubicima i vagonetima, ~~xxx~~,
~~xxx~~ je na svom mjestu, uveče spušta. Kad
je to gotovo-narodno veselje. Igra se, najviše kozaračko kolo. Kolevo-
da uvijek isti, jedan gimnazijalac. Citaju se neke pjesme, netko nastu-
pa, pjeva zabavne i naredne pjesme, naš kuhanj Mirko oblači se u šare-
nu, lepršavu haljinu, na glavu starinski damska šešir, kebajgi, pjeva
operne arije, izvodi neke smiješne menologe, izvija se. Nige Dobre nas
zabavlja, nije badava ponie garderobu.

Tu smo imali neku kratku ,višednevnu obuku.Vodio je jedan niži vojni starješina."Malo je i slab i naopako govorio,ali pred njim smo bili poslušni i ozbiljni,ali kasnije smo pravili šale od njegovog "mi,razumijete,merame,tjerati ciplinu,gijenu"

Tu, kraj kuhinje, bila je straža i dan i noć. Brigadiri s puškama, vjerojatno su bili obučeni da s njima barataju. Znali smo da se još motaju "bande", sakrivači četnici iz šuma, znali su i napasti naselja brigadira.

Brigadirski dan je počinjao fiskulturom. Zatim deručak. Odlaza zak na radilište "Planirali" smo zemljište uz staru prugu. Kepali su momci, a mi smo lopatama tovarile u vagete, koje su vozile i djevoje, kad im se dalo. "Emlju smo kopali podalje od pruge, dovozili bliže, po ravnavali. "Omci nabijali drvenim nabijačima. Odvezane stable, skao za cjeplati drva, samo uže, više, sa strane prikovane dvije ručke, to je trebalo s tim dobro lupati, žuljevi su nicali ko ludi. Posebno prvo vrijemđa akasnije se to nekako sve očvrsne, i može i bez žuljeva. "ao sanitet, radim normalno, lepatom tovarim vagonete. Torbica je uz mene. Ako se netko ozlijedi zove "sanitet, sanitet". Ponetko dode de men ne s žuljem, da previjem. Ne mogu se sjetiti da sam išta stavljala, esim joda eko rane, ako je otvorena. "ekada su tražili brigadiri da im na žulj stavim ~~xxxxxxxxxxxxxx~~ jekoderma, ako je bilo nešto u vidu kraste, stavljala sam cinkevu mast. Jednom, kad smo se odmarali uz barake, čula sam poziv, paničan i višeglasan. Pojurila sam prema pozivu. ~~xxxxxxxxxxxxxx~~ Brigadirkica se valja po travi, gristi. Vrću mi izaljeg, ušlo joj nešto u uho. Brže letim u ambulan- tu, grabim hidrogen na kom ju poklopac s kapaljkom. ~~xxxxxxxxxxxxxx~~ Trčim kaš bez duše, molim da ~~ek~~ brigadirkici drže glavi pestrani, kriti- čne uho je gore. Felake iz kapaljke sipam hidrogen u uho, sasvim po strani ~~kanala~~. Moje sreće kad sam ugledala kako po drugoj, suhej strani izšeta mrav. Djevojka ustaje, ljubi me, svi smo toliko badesni. Jednu neć, a imali smo nećne snjene, radili smo na obližnjem usjeku. To je ~~ek~~ bio vrlo strm teren, uz samu usku prugu. Bile su straže koje su nam ja vljale kad trebamo prestati raditi da pređe voz. Nije bilo teško radi ti, ~~xxxxxxxxxxxxxx~~ Zemlja je bila rahla, i trebalo je lopatom gurati prema dole, uz staru prugu.

Preloمية se čudan, šupalj prasak, više kao pucanj. "Auk.Uzvi
ci,zbrka,pa poziv"sanitet,sanitet".Doletile sme ebađvije.Mladić sje-
di drži ~~saku~~ prema krilu.~~Brigadire~~~~xxxix~~~~xxix~~~~xix~~~~xix~~ Pitamo šta je bil
lo.Karbitna,povelika lampa je eksplodirala,a mladuć je držao ruku
~~xxxxxx~~ baš iznad lampe.Kolegica mi kaže,prelem.Pošaljemo brigadire
ds donesu.letve,~~koj~~~~xxxxxx~~~~xxix~~~~xxix~~~~xxix~~~~xxix~~~~xxix~~ kelce,oznake ~~xxxxxx~~
duž mjesa gdje radimo s zemljom.Donese.Učvršćujemo uzduž i popri-
jeko zavejima,da se ne miču.Pažljivo stavljamo pod ruku,zanmo kako

je važne šte prije umiriti i uvezati."ć smo poslale po neki prevezno sredstvo, ni ne znam šta vjetovatno seoska kola.Kolegica s ozlijedenim odlazi u Viskeko.Načekali smo se da se vrati,i to sama.Otvoreni prijel ebe kosti podlaktice, *BOLNICA U JEGOVICI*

Dani teku,radimo,u pauzi jedeme komadine kruha s marmeladom.

Prija te jele kao ne znam kakve delikatese.Vodenoše idu s jednim len-čićem i kantem vede."est klerisana,dobre se osjeti,ali pijemo li pijeme.Salimo se,devikujemo,malo i zapjeva,ali nije baš lake s lepatom,ne ide pjesma.~~xxxxxxxxxxxxxx~~Rado slušame Karmelu i njenu braću,ne sjećam se jesu li bila dvojica ili tre-jica,simpatične čavrlijuja talijanski,prepiru se,pjevaju.Bili su ~~xxxxx~~i u partizanima,Same su talijanski govorili,pretpostavljam da su bili iz Istre,pa došli u Zagreb.Otegne se smjena,bila jutarnja,bila pepe-dnevna,a ma ne govorim o nećoj,koja nije bila česte-same kad smo ra-dili na usjeku,.

Kraj smjene,alat na rame,pjevajući,i ~~xxxxxxxxxxxxxx~~na ručak,a alat ide iz ruke u ruku,drugoj smjeni.Ručak redovne čerbast,dosta mesa,manje povrća,bude i kolač,ne baš česte.Sjedamo gdje stigne mo na travu,nema steleva,tko bi na te mislio.

Peslije ručka odmor.Svališ se na one daske i zaspješ kao top.Ješ smo mi djevojke izbacile i slamu s ležaja,spavale na svojim odjevnim premetima,da nam bude mekšo,a peglanja i onake nije bile,hdali smo u same ooranom,Zato smo čuvali uniformu same za paradu,~~a paradi~~.

Mi saniteti obilazili smo i kuhinju,i WC-e,i onaj jadnji iz-vorčić,pregledale barake,epeminjale ako ima smeća,često davale savjete na česta medicinska pitanja djevejaka,ako smo znale.Obišle smo po ba-rakama zajedno beležne bgigadire,koji su ostali s posla.Jedan ~~xxxxxxxx~~dan,kad sam se vratila s radilišta kolegica Dragica me je dočekala za-brinuta.Rekla Mi je da jedan bolesni brigadir ima jako visoku tempe-raturu,i da se brine da nije tifus.Pričekale smo još jedno mjerjenje tem-pe-rature,a onda se dogovorile da ja bgigadira edvedem u ne tako blizu ambulantu,ali bliže od Visokog.~~Ja tu ga voditi.~~Krenuli smo nas dvojje,uskim seoskim,putem,više stazem,ali ona će nas dovesti do ambulante.Idemo polako,nudim bolesniku pauzu kad god heće,polako,polako,vidim da mu je teško,teško i meni zbog njega.Konačno stignemo u ambulantu.Uvodim ga,kažem zašto smo tu,kad dokter dreknu na mene"Kako ste mogli pustiti da ide pješice,ima tifus".Bilo mi je rteške,ali šta mogu.Debila sam upute kako ćemo dalje postupati,dok su brigadira stavljali na nosila,pa za Sarajevo.

Pecštire smo mјere,brigadirima saopštite da imamo slučaj,t.da nam se javljaju dok ~~mag~~ se ne osjećaju debre.Bile je i zloupo-trebe,ali ~~xxxxxxxxxxxxxx~~ne mnoge.Ješ dvoje troje je iskršlo s temperaturom,nismo čekali,odmah smo vezili u ambulantu.Nisu nam se vratili u brigadu.Jedva smo nas dvije čekale da prede vrijeme inkuba-cije,pa da ne strahujemo hećemo li imati drugi talas tifusa.Sve je do-bro prošle.

Male smo jednog zabušanta,ali ga nismo otkrile.Bio je te naš kuvar i zabavljač Mirko.Cesto je ostajao s pesmik belile ga oke stemaka i slično.~~bob~~ nas je zabrinjavao da nije ~~xxx~~upala slijepog crijeva,kad jedem,na posebne skupljenom večernjem zbrnu,iznese komandant brig.Mirka kao kradljivca,krao hranu i prodavao seljacima,jasno,odmah je merao ~~xxxxx~~kući.Kuća je merao još jedan male stariji ljetopetan,zvali smo ga Pjer,na njegovo inzistiranje.Pjer je otvoreno zabušavao,pa je po čeo udvarati,pa je počeće bezobrazno pipati emladinke,počele su tužbe,pa smo i Pjera ispratili kući.

Nekjek

A naše parade?Bili su te odlaski na veće brigadirske skupeve,u neradne dane.Svi smo oblačili uniforme,obubvali svoje ~~xxxxxxxx~~čekule,koje su bile udobne,ali bilo je u njima pretople.Išli smo ~~xxxx~~u stroju,s zastavom,pjevali.Gdje god smo stali odmah smo igrali kolod smo stigli na zbor,dogovorili smo mјesto skupljanja,s obzirom da su zborovi bili vrlo masevni,mere ~~rigadira~~ sa svim strana,asnije sam od sestre saznala da smo znale biti na istom

zboru ~~xxx~~ a počma nismo imale. Obično smo na tim zborovima slušali neke govore, pa gledali programe, i veselili se. Bila je to impozantna slika, uniforme od gradla, iste takve kape, kao šajkače, brigadirska značka, mlađost ~~goste~~ grada. I danas, desi mi se da pjevušim, a šta pjevušim, a ono Samac-Srajevo, to je naša meta, izgraditi prugu, još ovoga ljeta, jedan, dva, jedan dva, omladina Titova, kreće u rad, zove obnova. Imali smo i jednu rugalicu. Nastala je od neke brigadirske "U tunelu usred mraka" a paradija" u kazanu, usred mraka, nalazi se jedna dlaka, ha, ha, ha jedna dlaka.. dalje se ne sjećam. Pjevali smo svašta, izvaljivali duhovitosti, zabavljali se.

Na jednom zboru važna obavijest: odlazimo edavde, dajemo naše naselje ~~xxx~~ českim brigadirima, a mi ćemo u Šamac. Pripremamo se, čistimo naselje, da se ne obručamo pred stranom brigadom. ~~xxx~~ Predveče smo spakovani, čekame vez s Česima. kravski

Voz stiše. Okićen zasrtavama, vagoni ~~xxx~~, ~~xxx~~ vrata načičkana omladincima, mašemo, uzvikujući, "tri put hura za česku brigadu", ~~xxx~~ "zdrave, zdrave zdrave" i slične..

Prilazime im, pezdravljamo se, ljubimo se, "eni je prišao jedan malo stariji brigadir, plave, ko vrdžave kose, poveo me, ~~xxx~~, sjeli smo i počeli pričati. "alo sam znača česki, naučila za vrijeme rata, čuvala sam na selu kod Bjelovara, kao izbjeglica, krave, s malim dečkom čehom, čak sam znala i par pjesmica. Jasno da sam se pokazala, kelike smo imali vremena, i mogli od zaglušujuće galame, svi smo ~~xxx~~ u gomili, s jednoj jedni do drugih vali se.

Sad je došao red na nas da bude ~~utisnuti~~ u vagone, lijepe smo ispraćeni, idem u svem šercu neodređene boje, plavej majici, crvenim laganim, cipelicama, više sandalama, ko jesam dobila od "Unre" pred odlazak na prugu. Moje stvari nosi čeh, smješta me u vagon, poljubi me, i ja njega, prave, prave drugarski, i zamale krećemo. Opet polake, stajemo, negdje ~~xxx~~ i dulje, opet vežnja. Sjećam se kad smo prešli pored Maglaja, minaret džamije i kuće i drveće u take romantičnoj maglici, nosim tu sliku u očima, a da ne kažem kelike smo se čušili, naučili na maglu same u jeseni.

Stigosme u Šamac. Leger ~~xxx~~, u Slavenskom Šamacu, u sred sela, neka četvrtasta poljana. Lijepo nam je, ali prelazimo u Bosanski Šamac, ~~xxx~~ kod samega mesta preko Save, ustvari, tu radimo, tovarimo šljunak, a naselje je malo dalje, na ravnom, imamo bunar, naselje je lake nadzirati i održavati. Klezete, ~~xxx~~ poslijе tifusa, peremo mi saviteti same. Imamo rukavice, i ~~xxx~~ sipame klerni kreč, ~~xxx~~ i prelazimo u sred sela, neka moje ruke ~~xxx~~ jake razrijedivale ~~xxx~~. Uz sve mjere spreza, dobila sam jednu generaciju sitnih crijevnih parazita, crvića, upaničila se, ješ više pazila, ali srećom, prešla samo s jednom generacijom, koja mi je jedina u životu. Mora da sam dobila dodirom ruke od nekog brigadira.

"Edan dan pozvac me komandant, i saopštio, vše u dogovoru, da bi me predložio za udarnika, ali da nema previše "mjesta", i, jasno, dobio ed ~~ne~~ mene pristanak, da to bude netko drugi. Stvarno sam to ed srca prepustila,

Premještena sam. Dobili smo baraku, male izdvojenu od naselja, za ambulantu naše brigade. Braka ista kao i druge, ali ima malu prostoriju pregradenu, odmah kad se uđe, tu je sto, polica s ~~xxx~~ san. materijalom, poljski unrin krevet gdje ću ja spavati, deka mi je sada lijepe, plave boje. Iz te prostorijice prelazi se, bez vrata, u ostali dio barake, gdje su ~~xxx~~ sa strane ležaji, kao u ostalim barakama. Dakle, stacionar. Tu mi kolegica šalje brigadire na pregled, dolazi povremeno doktor iz Šamca. Stacionar se puni, oko sedam duša. Bolesnici se izmjenjuju, sve kako kolegica šalje, a ljekar otpušta, i šalje na rad. Lako mi je. Ljekar i ja, kad dode, obavimo "vizitu". On u kratkim hlačama, student je medicine, ja u kratkim hlačama, prepnemo se na ležaj s jedne strane, pužemo kao djeca, ed pacijenta do pacijenta. Predemo na drugu stranu, prepuzemo, doktor ordinira, ja zapisujem terapiju, saslušam upute. Jednom poslije vizite, dolazi za nama mladi brigadir u "ambulantu". Kaže doktoru da ga bole testisi. Ja ozbiljna, ali osjetim vatru kako se penje u obraze, trudim se, ali... Doktor mi kaže da mu moram napraviti ~~xxx~~ Pitam šta je to. objašnjava mi da su to dvije kesice koje će obuhvatiti testiće, a one će s tankim začojem biti zategnute do pojasa, i svezane, naime, radi se o upali testisa, vjerojatno zbog onanije, a ja opet pitam šta je to, objašnjava mi je.

Odlatim u naselje kod naše kuharice, molim je da mi da savjet kako da to napravim. Dobijam sve upute. Šijem od zavoja taj nesretni pridrživač, predajem ga bolešniku, dajem upute kako će ga nositi.

Uz ambulantu je neka ~~xxx~~ mala, sklepana zgradica. Ima kotač s ložištem, ~~xxx~~. Ima kanta s lijevkom, za polijevanje cvijeća.

Ideja! Hajdemo zgrijati vodu, napraviti tuš, kupati se. Predlažem svojim pacijentima. Brihava se. I onako im je dosadno, jedan dio zabušava, drugi sitni problemi, a teški bi otisli dalje i da ih ima.

Ripremo teku. Jedini problem što kanta nema ruže koja raspršuje vodu ~~xxx~~. Denosim moju salvetu, vežemo je čvrsto zavoji ma, probamo, - može. Prvi će se tuširati naš mali miljenik dječačić, koji je kod mene, više na malom odmoru. Hoću da ostanem s njim da ga izribam leđa, ali on energično, muški, odbija. Redaju se brigadiri, voda se ~~xxx~~ pred zgradicom grie za slijedeće. ~~xxx~~, do odlaska kući.

Brigadiri su dobivali cigarete. Doktor mi je naredio da im ne dam njihovo sledovanje, kao, ne smiju oni pušiti, i ja sam slušala, stavljala sam ih u "ambulantu" na policu. Jasno, iako baš nisam obraćala pažnju, hrpica je vidno splašnjavala, a često se u noći, ~~xxx~~ vidjele male svijetle tačke. Pravila sam se važna, opominjala, da bi se kasnije, kad sam sama privremeno propušila, jake kajala zbog toga, baš sam ih mogla i ne gnjaviti.

I dalje smo išli na zborove, a li sada su bili kod nas, ispred samog mosta, kraj našeg ~~xxx~~ radilišta. Sjećam se jedne makedonke, iz tko zna koje brigade, tako je divno pjevala "Biljana platno beleš", tako smo joj pljeskali i zvali je opet, pjevala je mnogo puta. Čula sam da je kasnije pjevala na radio-Skopiju, ali tko zna. ~~xxx~~ je jedan pjevač sevdalinki iz Sarajeva (to je bilo još u Forječanima). Divno je pjevac.

~~xxx~~ jasno, samo stane pred nas i pjeva, pod nikakvim uslovima. Požnala sam ga kad je došla televizija poznati Srpski pjevač, više ne nastupa, sad se ne mogu sjetiti imena, ako nije Zaim Imamović, stvarno ne znam.

Smjena gotova, idemo kući. Moj "doktor" me zadržava da radim u omladinskoj ambulanti u Šamcu, da prekinem školovanje. Nagovara, ubjeduje. Ja ne pristajem, objašnjavam da ~~xxx~~ mi je dosta pauze u školovanju - cijelo vrijeme rata. Razumije me, jevraj je, i sam je pauzirao.

Povratak veliki deživljaj, Sad se dobro pozname, vrijeme leti, ne mislimo kako se vezime. Stižemo. Zagreb nas dočekuje veličanstveno, željeznička stanica prepuna ljudi, pjesma, klicanje, pozdravljanje, čestitanje govori, zahvale na govorima. Odlatim u internat. Sve mi je tako čudno. Pusto. Smiješno mi je da mi je bijeli mantil od prakse, kog nisam stigla dati u pronicu na pranje tako bijel i čist, pa se pitam a zašto sam ga htjela dati u pranje.... Na netkoljenici noge imam jednu tačku, na koju sam nalijetala kod svakog zamaha lopatem, jjoš dok sam radila. "Eć tada sam pomišljala hoće li se inficirati, Tinajlo je, inficiralo se, buknuo je čir, pravi, velik "potkožnjak" kakvih sam za vrijeme rata imala više, s njima sam se jako napatila, radeći teške seoske poslove. Ovaj mi je bio nešto lagan, i kao neka uspomena, ka i liječim ga. I sad sam se premakla na stolici i pogledala udubljeni evalni ežiljak.

S ~~xxx~~ omladincima iz brigade vidala sam se, ali sve manje, i to na posebnim sastancima moje, čini mi se, treće čete. Na prvi sastanak sam došla dotjerana, kosu sam navila na krpice i lijepo počešćala, obukla lijepu svijetloplavu štofenu haljinu, sašila mi je sestra, od materijala koji sam dobila od "Unre", u školi. Obula sandale, iste od EUnre. Ustvari, to su bile kućne ženske papuče, od ripsa, braen boje, s visokom petom keja, nije bila poželjna, i koju sam dobro, kolike god se moglo, dala rezati, a veliku pufnu od papuča sam odrezala, pa je to sve skupa bilo vrlo ~~xxx~~ lijepo.

Došla sam prva, da dečekam društvo. Prvi su pristigli Karmela i braća. Poletili smo jedni drugima, izljubili se. Skupilo nas se prilično ~~xxx~~. Otišla sam kući do pješčetka nastave. Sastanci su sve više pustili. Još preko zime malo smo se skupljali u srednjoj gradevinskoj, koja je bila u Hotel "Dubrovniku", na trgu Republike.

Žak mi se čini da je zbijeli hotel bio škola. Tu smo sjedili s omladincima, makedoncima, koji su bili s nama u brigadi, i s našim komandanom to Boji se zvao Đordi. I oni su nama dolazili u naš internat. Izmjenjivali smo se i na plesovima, a onda je to sve nestalo, pritislo nas je učenje, i praksa, i nije bilo vremena.

Kad bi mi sad netko došao i rekao "Hajdemo opet na radnu akciju" odgovor bi bio: da, da, da. Jasne, od rada ništa, ali mogla bi biti krompir i prati suđe, a krozete bi edmah rezervisala, to bi bio same, i samo moj posao, iako nema opasnosti gd tifusa i od parazita.....

Banja Luka 23.9.1988 godine

Anka Toman

Anka Toman

~~Prezime:~~

~~Dana 23.9.1988. godine, potpisom sam nastavnik biologije i kemije u Živjuševom muzeju. Nekoliko dana kasnije
doveo sam sice djece.~~